

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
и
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

LXXI, св. 3–4

Уређивачки одбор:

*др Јасна Влајић-Појовић, др Даринка Горџан-Премк, др Рајна Драгићевић,
др Најда Иванова, др Александар Лома, др Алина Ј. Маслова,
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Слободан Павловић,
др Предраг Пипер, др Слободан Ремејих, др Живојин Сјџанојчић,
др Срејко Танасић, др Зузана Тојолињска, др Анађолиј Турилов,
др Викџор Фридман*

Главни уредник

Предраг Пипер

БЕОГРАД
2015

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

књ. LXXI, св. 3–4

ISSN 0350–185x

UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

књ. LXXI, св. 3–4

Уређивачки одбор:

*др Јасна Влајић-Појовић, др Даринка Горџићан-Премк, др Рајна Драгићевић,
др Најда Иванова, др Александар Лома, др Алина Ј. Маслова,
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Слободан Павловић,
др Предраг Пијер, др Слободан Реметић, др Живојин Сијанојчић,
др Срејко Танасић, др Зузана Тојолињска, др Анајолиј Турилов,
др Викџор Фридман*

Главни уредник

Предраг Пипер

БЕОГРАД
2015

Први број *Јужнословенског филолога* изашао је 1913. године, у Београду. Часопис су покренули Љубомир Стојановић и Александар Белић, чланови Српске краљевске академије. Први уредник *Јужнословенског филолога* био је Александар Белић. Од броја XVIII часопис издају Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

808

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ филолог / главни уредник Предраг Пипер. – Год. [1], књ. 1, св. 1/2 (1913) ; год. [2], књ. 2, св. 1/2 (1921) – књ. 11 (1931) ; књ. 12 (1933) – књ. 17 (1938/1939); књ. 18 св. 1/4 (1949/1950)–. – Београд : Српска академија наука и уметности : Институт за српски језик САНУ, 1913–1938 ; 1949/1950–. – 24 cm

Годишње

ISSN 0350/185x = Јужнословенски филолог

COBIS.SR-ID 615183

Рецензенти радова који се објављују у LXXI броју *Јужнословенског филолога*:
др Рајна Драгићевић, др Александар Лома, др Предраг Пипер,
др Живојин Станојчић, др Твртко Прћић

Секретар редакције: др Рајна Драгићевић

Израду и штампање финансирало је Министарство за просвету,
науку и технолошки развој Републике Србије.

Прихваћено на седници Одељења језика и књижевности САНУ 20. 10. 2015.

Издаје:

Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36

Коректура:

Марија Селаковић

Припрема за штампу: НМ либрис (www.nmlibris.com)

Штампа:

Colorgrafx

САДРЖАЈ

Студије и расправе

- Anna Kretschmer: О питањима словенског
језичко-културног идентитета (православни Словени
ван Православне Славије) 9–27
- Марија Клеут: О настанку и судбини
Ерлангенског рукописа 29–42
- Орсат Лигорио: Такозвани псеудо-јат у далматској
романштини и балканском латинитету
(Из балканског латинитета VIII) 43–72
- Владимир Остојић: Еволутивни аспект супституената
кратког *jaīa* иза сонанта *p* – у односу српског књижевног
језика са дијалектом Вукових предака 73–90
- Срето Танасић: Асиндетске реченице
с конкретизатором 91–120
- Дојчил Војводић: О каузално-импликативним
односима у српској хипотакси (комплекс
условљених зависносложених реченица) 121–186
- Јасмина Московљевић Поповић:
Односи кореферентности у сложеној реченици
са допунском клаузом 187–202
- Миљивој Алановић: Допунска реченица
уз каузативно-манипулативне глаголе 203–232
- Марина Николић: Последичне клаузе
са значењем мере и степена 233–249
- Снежана Петровић, Марија Ђинђић:
Културна позајмљеница – српски *јогурт*
између Истока и Запада 251–265

Прегледи

- Е. И. Коряковцева: *Современная славянская
дериватология: обзор работ польских лингвистов* 267–288

Хроника

- Међународна научна конференција *Савремени проблеми лексикографије*. – Руска академија наука – Институт лингвистичких истраживања РАН – Комисија за лексикографију Међународног славистичког комитета, Санкт Петербург, 27–30. април 2015.
(Ненад Ивановић) 289–297
- Скуп слависта посвећен словенској терминологији (Кијев, 21–24. април 2015. године) (Владан Јовановић) 298–304

Прикази и критика

- Теолингвистичка истраживања словенских језика*. – Ред. Јасмина Грковић-Мејдор, Ксенија Кончаревић, Београд: САНУ, Одбор за српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија, 2013. – 535 стр.
(Јелена Недић) 305–310
- Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, XIX том, Београд 2014: САНУ, стр. I–CXVII и 1–800.
(Даринка Гортан-Премк) 311–315
- The Serbian Language As Viewed by the East and the West: Synchrony, Diachrony and Typology*. Edited by Ljudmila Popović and Motoki Nomachi, Slavic Eurasian Studies 28, Slavic-Eurasian Research Center, Sapporo, March 2015: Hokkaido University, pp. 252
(Рајна Драгићевић) 316–324
- Марина Николић, *Категорија сљењена у српском језику: сложена реченица*. – Београд: Институт за српски језик САНУ, 2014. – 307 стр. (Предраг Пипер) 325–335
- Стана Ристић, *Грамаћички и когнитивни аспекти лексичког значења*. Београд. Институт за српски језик САНУ, 2015. – 452 стр. (Људмила Поповић) 336–340
- Радмила Жугић, *Микројонимија доњег слива Јабланице (семантичко-творбени аспекти)*, Београд: Институт за српски језик САНУ, 2014. – 272 стр.
(Бранкица Марковић) 341–348
- Andrzej Bogusławski, *Podstawy konfrontatywnej lingwistyki przekładowej*. Oficyna Wydawnicza LEKSEM, Łask 2013. – 287 s. (Мирјана Костић Голубичић) 349–356

- М. В. Всеволодова, О. В. Кукушкина, А. А. Поликарпов,
Русские предлоги и средства предложного типа.
 Материалы по функционально-грамматическому
 описанию реального употребления. Книга 1. Введение
 в объективную грамматику и лексикографию русских
 предложных единиц (Ред. М.В. Всеволодова). Москва:
 Книжный дом „Либроком“, 2014. – 304 стр.
 (Людмила Поповић) 357–364
- Наталья Корина, Борис Норман, Николай Алефиренко,
 Владзимеж Высочанский, Яна Соколова. *Языковая
 картина мира и когнитивные приоритеты языка.*
 – Нитра: Университет им. Константина Философа
 в Нитре, 2014, –203 стр. (Стана Ристић) 365–371
- Miroslava Kyseľová, Martina Ivanová, *Sloveso vo svetle
 kognitívnej gramatiky*, Prešov: Filozofická fakulta
 Prešovskej univerzity v Prešove, 2013. – 248 s.
 (Стефана Пауновић Родић) 372–376
- Ана Голубовић, *Библиографија у часопису Јужнословенски
 филолог, Библиотека Јужнословенског филолога*, Институт
 за српски језик САНУ, Београд 2013. – 230 стр.
 (Јасна Влајић Поповић) 377–380

Регистри

- Регистар кључних речи LXXI/2 књиге
Јужнословенског филолога 381–382
- Именски регистар LXXI/2 књиге
Јужнословенског филолога..... 383–392
- Упутство за припрему рукописа за штампу 393–400

ANNA KRETSCHMER

Universität Wien

Institut für Slawistik

**О ПИТАЊИМА СЛОВЕНСКОГ ЈЕЗИЧКО-КУЛТУРНОГ
ИДЕНТИТЕТА (ПРАВОСЛАВНИ СЛОВЕНИ ВАН
ПРАВОСЛАВНЕ СЛАВИЈЕ)**

Рад се ослања на концепцију тзв. Православне Славије као јединственог (у погледу писмене, хришћанске културе) културног ареала који је обухватао све православне словенске земље а и Румуне, и то од момента када су оне примале хришћанство из Византије и до у ново доба. У центру пажње рада стоји, међутим, не јединство писмене културне парадигме, већ културна диференцијација унутар Православне Славије. Она се показује на примеру четири енклавне ситуације – када су се одређени контингенти православних Словена за дуже време налазили у иноверном, иноконфесионалном и/или иноетничком окружењу, и то у предстандардно и донационално доба. Поставља се и питање неопходности разрађивања адекватног и, пре свега, упоредног приступа грађи, који се ту сматра као начелно адекватнији од уобичајеног приступа у историјској славистици у појединим националним границама садашњости. Место тога предлаже се спровођење анализе на основу реконструисане слике света и самосазнања у истраживаним регионима и епохама.

Кључне речи: Slavia Orthodoxa – (ауто)перцепција човека и друштва – донационални период – заједница у дијаспори.

Анна Кречмер

К ВОПРОСУ СЛАВЯНСКОГО КУЛЬТУРНО-ЯЗЫКОВОГО
ИДЕНТИТЕТА (ПРАВОСЛАВНЫЕ СЛАВЯНЕ ВНЕ
ПРАВОСЛАВНОЙ СЛАВИИ)

Резюме

Исходной точкой данной работы является концепция Православной Славии как культурного (относительно письменной, цивилизационной культуры) единства – от момента принятия христианства византийского толка и до Нового времени. Сама работа посвящена, однако, дифференциации, специфике внутри этого единства. Она показана в работе на примере сравнительного анализа четырех энклавных ситуаций восточнославянского мира – восточных славян под татарским игом, восточных славян в составе Великого княжества Литовского, позднее польско(-литовского) государства, южных славян (сербов) под турецким игом и южных славян (сербов) – подданных Австрийской империи.

Ключевые слова: Slavia Orthodoxa – (само)осознание человека и общества – донациональный период – общество в диаспоре.

Anna Krechmer

SOME REMARKS ABOUT SLAVIC CULTURAL AND LANGUAGE
IDENTITY (SLAVIA ORTHODOXA IN THE ENCLAVE SITUATION)

Summary

The objective of the paper is to describe the internal variability within the cultural unity of Slavia Orthodoxa (a world with the uniform written culture, literature and the Church Slavonic language) from the times of christening in the Eastern Orthodox Church and up to the New Age. The contrastive analysis of the paper presents four enclave situations: Eastern Slavs during Mongolian reign, Eastern Slavs as the citizens of the Grand Duchy of Lithuania, South Slavs (Serbs) under Turkish reign, South Slavs (Serbs) as the citizens of the Austrian Empire.

Keywords: Slavia Orthodoxa – (auto)perception of a person's community – pre-national period – community in the enclave situation.

ISSN 0350-185x, LXXI, св. 3–4 (2015)

UDK: 821.163.4.09-1:398

COBISS.SR-ID 218543628

DOI: 10.2298/JFI1504029K

Примљено: 7. јуна 2015.

Прихваћено: 10. јуна 2015.

Оригинални научни рад

МАРИЈА Н. КЛЕУТ*

Универзитет у Новом Саду

Филозофски факултет

Одсек за српску књижевност

О НАСТАНКУ И СУДБИНИ *ЕРЛАНГЕНСКОГ РУКОПИСА*

Циљ рада је да се пронађу личности које су се старале о настанку и чувању *Ерлангенског рукописа*, најважнијег зборника српско-хрватских десетерачких песама пре појаве књига Вука Караџића. Сprovedено историографско истраживање указује на то да је рукопис настао старањем генерала Максимилијана Петраша, који га је са собом понео у завичајну Моравску. Његов син Јозеф Петраш чувао је рукопис у својој приватној библиотеци. Након смрти млађег Петраша рукопис је најпре доспео у Алтдорф, а затим, након укидања овог универзитета, у Универзитетску библиотеку Ерланген. Личност писара (записивача/преписивача) *Ерлангенског рукописа* и даље је непозната.

Кључне речи: *Ерлангенски рукопис*, рукописна збирка, народне песме, певач, записивач, граничар, Војна граница.

Мария Клэут

О ПРОИСХОЖДЕНИИ И СУДЬБЕ ЭРЛАНГЕНСКОЙ РУКОПИСИ

Резюме

Эрлангенская рукопись древних сербохорватских песен, которую в 1925 году Герхард Геземанн подготовил к печати и снабдил обширным предисловием, является самым полным и самым важным сборником наших десятисложных народных песен до выхода книг Вука Караджича. В настоящей работе рассматриваются обстоятельства происхождения сборника и пути, какими он попал в Университетскую библиотеку в Эрлангене. Сначала было обнаружено, что на территории, на которой создавалась и во время, когда создавалась *Эрлангенская рукопись*, существовала только одна личность, чей ранг позволял организовать трудоемкую работу по записи и/или переписыванию 217 песен – это был комендант крепости Брод (1708–1723) генерал Максимилиан Петраш (Maximilian von Petrasch). Аргументы в пользу данного вывода находятсЯ прежде всего в биографии Петраша (он понимал «славонский язык», его любили жители Военной границы), а затем и в некоторых песнях, прежде всего в той, в которой упоминается его имя, а также в тех песнях о боях, в которых участвовал Максимилиан Петраш. *Эрлангенскую рукопись* получил в наследство Йозеф Петраш, владелец большой библиотеки, знаток языков, который в своем сборнике песен поставил подпись, используя псевдоним Slavonier. После его смерти библиотека, вместе с Эрлангенской рукописью, стала сначала собственностью Ученого общества в Альтдорфе, а потом Университетской библиотеки в Эрлангене.

Восстановление исторического путешествия *Эрлангенской рукописи* позволяет заключить, что известный сборник был создан в области города Славонски-Брод в период с 1708 по 1723 год.

Ключевые слова: Эрлангенская рукопись, собрание рукописей, народные песни, певец, запись, Военная граница, житель Военной границы.

Marija Kleut

ABOUT THE ORIGINS AND DESTINY
OF THE *ERLANGEN MANUSCRIPT*

Summary

Erlangen Manuscript of the old Serbo-Croatian folk poems is the most comprehensive and the most important collection of our decasyllable epic poems before the appearance of Vuk Karadžić. It was edited by Gerhard Gesemann in 1925 who also wrote an extensive introduction to the manuscript. This paper focuses on the circumstances under which the manuscript was created and the circumstances that brought the manuscript to the University Library in Erlangen. It has been established that it was created in the period when only one person existed who had a capacity thanks his rank to organize extensive work on recording and/or copying 217 poems that the manuscript contains. That person was General Maximilian von Petrasch who was the commander of the fortress Brod (1708–1723). The arguments that support this conclusion can be found primarily in von Petrasch's biography (he understood "Slavonic language", he was well liked by the *grenzen*, the soldiers on the Military Frontier), but also in some of the poems - firstly, in the one in which his name is mentioned, and secondly, in those poems that celebrate the battles in which Maximilian von Petrasch participated. The *Erlangen Manuscript* was inherited by Joseph Petrasch, the philologist and the owner of the vast library who signed his collection of poems with the pseudonym Slavonier. After his death, the library, together with the *Erlangen Manuscript*, first became the property of The Learned Society in Altdorf and then came into the possession of the University Library in Erlangen.

The reconstruction of the journey of the *Erlangen Manuscript* leads to the conclusion that the famous manuscript was created in the region of Slavoniski Brod sometime between 1708 and 1723.

Keywords: Erlangen Manuscript, manuscript collection, folk poems, folk singer, scribe, the *grenzen*, The Military Frontier.

О. Л. Лигорио

Т.Н. ПСЕВДО-ЯТЬ В ДАЛМАТОРОМАНСКОМ
ЯЗЫКЕ И БАЛКАНСКОЙ ЛАТЫНИ

Резюме

В статье обсуждается происхождение и развитие т.н. «псевдо-ять» в заимствованиях из далматороманского языка и балканской латыни, ср., например, схрв. *мрчела–мурийла–мурийела* от лат.-ром. *MYRTICELLA или *ййдовјерна–ййовјерна–ййовјерна* от лат.-ром. *TABERNA. Выдвигается тезис, что в кратких слогах «псевдо-ять» возник из лат.-ром. сочетаний типа -ÉCC-, а в долгих слогах – из лат.-ром. сочетаний типа -ÉRR-, -ÉRC-. Этот тезис проверяется на материале 58 заимствований. Выясняется, что часть слов показывает псевдо-ять, а часть – нет. Это имеет важное значение для стратификации далматинских данных: заимствования, показывающие псевдо-ять, старше, чем те, в которых его нет.

Ключевые слова: историческая фонология, этимология, сербохорватский, далматороманский, балканская латынь.

Orsat L. Ligorio

„PSEUDO-YAT“ IN DALMATO-ROMANCE AND BALKAN LATIN
(ON BALKAN LATIN VIII)

Summary

Article discusses the origins and the development of the so-called pseudo-yat in Dalmatian Romance and Balkan Latin. (E.g. SCr. *mrčela–murtila–murtela* from Lat. *MYRTICELLA or *tovijerna–tovirna–toverna* from TABERNA.) Pseudo-yat is derived from -ÉCC-, in short syllables, and in long syllables from -ÉRR-, -ÉRC-. This suggestion is tried on 58 Dalmatian loans in Serbo-Croatian. The fact that pseudo-yat is found only in a part of these is of particular significance for the stratification of Dalmatian loans in Serbo-Croatian since loans with pseudo-yat are ostensibly older than the ones without it.

Keywords: Historical Phonology, Etymology, Serbo-Croatian, Dalmato-Romance, Balkan Latin.

ISSN 0350-185x, LXXI, св. 3–4 (2015)

UDK: 811.163.41'282.3(497.16)

811.163.41'342

COBISS.SR-ID 218546188

DOI: 10.2298/JFI1504073O

Примљено: 28. јануара 2015.

Прихваћено: 10. јуна 2015.

Оригинални научни рад

ВЛАДИМИР Б. ОСТОЈИЋ

Универзитет Црне Горе

Филозофски факултет у Никшићу

ЕВОЛУТИВНИ АСПЕКТ СУПСТИТУЕНАТА КРАТКОГ ЈАТА ИЗА СОНАНТА *р* – У ОДНОСУ СРПСКОГ КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА СА ДИЈАЛЕКТОМ ВУКОВИХ ПРЕДАКА

У раду се разматра судбина краткога јата иза сонанта *р* и њен третман у сербокроатистичкој и србистичкој дескриптивној и нормативној литератури. Поред основног питања о дистрибуцији замјеника краткога јата иза сонанта *р* у завичајним говорима предака Вука Стефановића Караџића, посебно у језерско-шаранском говору, и у српском књижевном језику, аутор одговара и на питање о томе како је дошло до тога да се замјена краткога јата иза *р* у (и)јекавским говорима своди некада на *е*, а некада на *је*.

Кључне ријечи: Вук Караџић, српски књижевни језик, завичајни говор Вукових предака, дурмиторски говори, језерско-шарански говор, јат, сонант *р*, аналогија, јотовање, депалатализација.

Владимир Б. Остоич

ЭВОЛЮТИВНЫЙ АСПЕКТ ЗАМЕН КРАТКОГО „ЯТЬ“ ПОСЛЕ
СОНАНТА *р* (ОТНОШЕНИЕ СЕРБСКОГО ЛИТЕРАТУРНОГО ЯЗЫКА
К ДИАЛЕКТУ ПРЕДКОВ ВУКА КАРАДЖИЧА)

Резюме

В настоящей работе рассматривается эволютивный аспект использования краткого гласного „ять“ в позиции после сонанта *р* в период становления современного сербского литературного языка и его описание в сербо-хорватской и сербской описательной и нормативной литературе. Помимо основной темы — дистрибуция субститутов краткого гласного „ять“ после сонанта *р* в говорах Черногории и в диалекте предков Вука Караджича — автором затрагивается вопрос субституции краткого гласного „ять“ после сонанта *р* в екавских говорах двумя рефлексам *е* или *је*.

Замена краткого гласного „ять“ после сонанта *р* в говоре езерско-шаранском показывает значимую эволюцию с „времен классического вуковского иекавизма“. В этом говоре формы с *рје* не существуют, помимо слова стар-јешина. Здесь *р* и *ј* остались в одном и том же слоге, что дало возможность йотации и депалатализации. Исходя из состояния в езерско-шаранском говоре, а также остальных черногорских говоров более старого и нового (восточногерцеговинского) типа, имея в виду тот факт, что наши орфографические правила уже пренебрегают вуковскими традициями, разрешая писать *ј* в позиции после сонанта *р* в словах *йогрешка* и *грешка*, а также с целью устранения разнобоя, автор заключает, что статус группы *ре* не следует оспаривать в аспекте литературного стандарта.

Ключевые слова: Вук Караджич, сербский литературный язык, говоры Дурмитора, говор родины предков Вука Караджича, „ять“, сонант *р*, аналогия, йотация, депалатализация.

Vladimir B. Ostojić

THE EVOLUTIVE ASPECT OF THE SHORT *JAT* SUBSTITUENTS
FOLLOWING THE SONANT *R* – A COMPARISON BETWEEN
THE SERBIAN LITERARY LANGUAGE AND THE DIALECT OF
VUK'S ANCESTORS

Summary

The paper discusses the evolutive aspects of short “*jat*” following the sonant *r* usage during the formation of the modern Serbian literary language and its treatment in the Serbo-Croatistic and the Serbistic descriptive and normative literature. In addition to the basic issue of the distribution of the short “*jat*’s” substituent following the sonant *r* in dialects of Montenegro, particularly in the native dialect of Vuk Karadžić’s ancestors, the author also addresses the question related to the mechanisms that cause short “*jat*” following the sonant *r* in ijekavian dialects to be reduced sometimes to *e*, and sometimes to *je*.

Substitution of short “*jat*” following the sonant *r* in Jezera–Šarani dialect had important evolution from the times of “classical Vukovian ijekavism”. In this dialect, forms with *rje* do not occur, except in the word *starješina*. Here, *r* and *j* remained in the same syllable, which set the stage for iotization and depalatalization. The analysis of the paper describes the situation in Jezera–Šarani dialect as well as the situation in other Montenegrin dialects of the older and newer Eastern-Herzegovian type. The author as well takes into consideration that our *Pravopis* has already disregarded the Vukovian tradition with omitting *j* that follows sonant *r* in the examples *pogreška* and *greška*. In order to eliminate the disunity, the author concludes that the status of the group *re* should not be questioned from the aspect of literary language standards.

Keywords: Vuk Karadžić, Serbian Literary Language, Durmitor dialects, native dialect of Vuk’s ancestors, “*jat*”, sonant *r*, analogy, iotization, depalatalization.

ISSN 0350-185x, LXXI, св. 3–4 (2015)

UDK: 811.163.41'367.335

COBISS.SR-ID 218547724

DOI: 10.2298/JFI1504091T

Примљено: 3. јуна 2015.

Прихваћено: 10. јуна 2015.

Оригинални научни рад

СРЕТО З. ТАНАСИЋ

Институт за српски језик САНУ

Београд

АСИНДЕТСКЕ РЕЧЕНИЦЕ С КОНКРЕТИЗАТОРОМ

У раду се разматра један тип асиндетских реченица у савременом српском језику. Ради се о таквим реченицама које имају ријеч или конструкцију која врши улогу конкретизатора значењског односа међу клаузама асиндетских реченица. Рад је показао да такве реченице заузимају значајан проценат у оквиру асиндетских реченица, те да се јавља велики број конкретизатора у улози верификатора различитих значења која се успостављају међу клаузама. Конкретизатори, слично везницима у синдетским реченицама, служе да вишезначност асиндетских реченица, која је својствена асиндетским реченицама, сведу на једнозначност тако што ће задати једнозначан однос међу клаузама доводећи у први план једно од могућих значења, а потискујући друга.

Кључне ријечи и изрази: савремени српски језик, синтакса, асиндетске реченице, конкретизатори.

Срето З. Танасич

БЕССОЮЗНЫЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ С КОНКРЕТИЗАТОРОМ

Резюме

В данной статье рассматриваются бессоюзные предложения, т.е. сложные предложения без союза между клаузами. В славистической литературе уделено значительно больше внимания этим предложениям, чем в сербской. На данный момент преобладает мнение, что бессоюзные предложения представляют собой модель сложных предложений, рядом с моделью сложных союзных предложений, и по этой причине их надо описывать отдельно. Бессоюзные предложения недостаточно изучены в современном сербском языке. В настоящее время отсутствует полный обзор этих предложений в сербском языке, информация об их частотности, разновидностях и дистрибуции в определенных функциональных стилях.

В данной статье описан один вид бессоюзных предложений в современном стандартном сербском языке. Анализируются предложения, у которых есть слово или сочетание слов в роли верификатора смысловых отношений между клаузами бессоюзных предложений. Статья указывает на то, что такие предложения занимают значимый процент в рамках бессоюзных предложений, а также существует большое число конкретизаторов в роли верификатора различных значений, установленных между клаузами. Роль конкретизаторов, подобно союзам в союзных предложениях, состоит в том, чтобы свести многозначность бессоюзных предложений к однозначности, так как с помощью конкретизаторов выдвигается на передний план одно из возможных значений и вытесняются другие значения.

В статье указывается, что бессоюзные предложения с независимыми синтаксическими отношениями выражают ряд различных смысловых отношений между клаузами. Некоторые из них выражаются в сложноподчиненных, другие в сложносочиненных предложениях, но есть и такие, которые могут выражаться в обоих подтипах союзных предложений. В статье показаны примеры предложений, в состав которых во второй клаузе конкретизатор со значением вывода, исключительности, времени, противительности, причины и следствия, уступки, образа действия, места, градации, сопровождающего обстоятельства, и пояснения. В рамках некоторых из типов находится ряд подтипов. Смысловые отношения между клаузами обусловлены конкретизаторами. В данной статье также вопрос предложений со значением исключительности и вывода более последовательно рассматривается. Нет основания выделять эти предложения среди сложносочиненных предложений, так как эти предложения являются бессоюзными; также, нет оснований включать их в определенные классы

сложносочиненних предложениях, потому что эти классы выделяются именно на основании характерных союзов. Предложения со значением вывода и исключительности, как в статье показано, представляют собой два типа бессоюзных предложений с конкретизаторами. В сербском языке существуют и другие типы и они, все вместе, являются одной моделью бессоюзных предложений.

Ключевые слова и выражения: современный сербский язык, синтаксис, бессоюзные предложения, конкретизаторы.

Sreto Z. Tanasić

ASYNDETTIC SENTENCES WITH A CONCRETISER

Summary

The paper discusses asyndetic sentences, compound sentences without a conjunction between the clauses. Slavic scholars pay considerable attention to these sentences. They predominantly consider asyndetic sentences to be a model of compound sentences, apart from the model of compound conjunctive sentences, and plead that they should be described separately. Asyndetic sentences in contemporary Serbian have not been studied sufficiently. There are few specific papers dedicated to asyndetic sentences, and one can say that there are virtually no papers giving them an in-depth treatment. Therefore, we are so far left without a full insight into how widespread that compound sentence model is in contemporary Serbian and in what variants it occurs, not to mention our even lesser knowledge of its distribution in certain functional styles. This paper describes one type of asyndetic sentences in the contemporary Standard Serbian language. It includes such sentences that have a word or a phrase functioning as the verifier of the semantic relation between the clauses of asyndetic sentences. The paper demonstrates that such sentences take up a sizeable portion of the asyndetic sentence corpus, and that a large number of concretisers occur functioning as the verifiers of different meanings which are established between the clauses. The concretisers, similarly to conjunctions in syndetic sentences, serve the purpose of reducing the typical polysemy of asyndetic sentences to monosemy by assigning a monosemic relation between the clauses while foregrounding one of the possible meanings, and suppressing the others.

The paper indicates that coordinate asyndetic sentences express a number of different semantic relations between the clauses. Some of them are expressed in complex sentences, some in compound sentences, and there are also those that can be expressed in both types of conjunctive sentences. The paper presents examples of sentences which have in their second clauses concretisers with conclusive, exclusive, temporal, adversative, causal, concessive, manner, spatial, gradational, respective and explanatory meanings. An array of subtypes occur within some of the types, depending on what semantic relation between the clauses is assigned by the concretisers. Finally, it is worth noting that this paper has more consistently solved the problem of exclusive and conclusive clauses as well. It is not well founded to place them among compound sentences because those sentences have their own conjunctions, whereas these are without conjunctions; it is also not well founded to classify them within some types of compound sentences because some of their classes stand out on account of characteristic conjunctions. Conclusive and exclusive clauses, as the

paper demonstrates, are two types of asyndetic sentences with concretisers, the kind better represented in Serbian and which, in their entirety, are a model of asyndetic sentences.

Keywords and phrases: contemporary Serbian language, syntax, asyndetic sentences, concretisers.

ISSN 0350-185x, LXXI, св. 3–4 (2015)

UDK: 811.163.41'367.335.2

COBISS.SR-ID 218548492

DOI: 10.2298/JFI1504121V

Примљено: 28. маја 2015.

Прихваћено: 10. јуна 2015.

Оригинални научни рад

ДОЈЧИЛ П. ВОЈВОДИЋ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за славистику

О КАУЗАЛНО-ИМПЛИКАТИВНИМ ОДНОСИМА У СРПСКОЈ ХИПОТАКСИ

(комплекс условљених зависнослужених реченица)

У раду се (на материјалу савременог језика) разматрају импликативни односи у српској хипотакси. Посебна пажња обраћа се на субординативне (каузално-импликативне) односе антецедента и консеквента у рашчлањеним (биситуативно-асиметричним) зависнослуженим реченицама са условљеном (узрочном, посљедичном, циљном, погодбеном и допусном) семантичком структуром. Поред интерпретације основних компоненти семантичких инваријанти категорије условљености (која се одликује разноврном, категоријално-диференцијалном семантиком), додатно се анализирају аспектуално-темпоралне корелације (таксисне ситуације симултаности и сукцесивности) предиката главне реченице и клаузе погодбених реченица с обзиром на њихов хипотетички карактер, који се реализује као реална ('ако заиста'), евентуална ('ако случајно'/ 'ако се покаже'), потенцијална ('ако можда') и иреална ('ако уопште') модалност. Такође се шире проблематизује и категорија концесивности, која, поред асиметричних параметара „двојаке оријентације“, односно принципа тзв. „изневјереног очекивања“ (јер се моделу уобичајених логичких односа супротставља реална чињеница – радња-посљедица као актуелни, постигнути резултат који демантује очекивану посљедицу – радњу као априорни, претпостављени резултат), садржи и основне компоненте карактеристичне и за категорију евиденцијалности, као и за категорију епистемичке модалности. На крају се даје и краћи преглед лингвостатистичких података (фреквенције) добијених анализом једног специфичног дискурса (садржаног у *Новом завјешћу*) чија је синтакса широко заснована на каузално-импликативним хипотаксичким односима.

Кључне ријечи: хипотакса, каузално-импликативни односи, класификација и типологија зависнослужених реченица, нерашчлањене vs.

рашчлањене реченице, корелативне и детерминативне реченице, условљене (узрочне, посљедичне, циљне, погодбене, допусне) реченице, антецедент и консеквент, хипотетичка (реална, евентуална, потенцијална, иреална) модалност, конверзивна асиметрија, принцип „изневјереног очекивања“, таксис и релативно вријеме, евиденцијалност, епистемичка модалност, српски језик.

Дойчил П. Войводић

К ВОПРОСУ О КАУЗАЛЬНО-ИМПЛИКАТИВНЫХ ОТНОШЕНИЯХ В СЕРБСКОМ ГИПОТАКСИСЕ

(комплекс обусловленных сложноподчиненных предложений)

Резюме

В работе (на материале сербского языка) рассматриваются каузально-импликативные отношения в расчлененных сложноподчиненных предложениях с „закрытой“ (асимметричной, обязательной биситуативной) обусловленной структурой, состоящей из взаимосвязанных по смыслу (на основании принципа субординации) антецедента и консеквента, с помощью которых общая каузальная языковая детерминированность – вследствие специфических импликативных отношений между ними – может реализовываться в рамках придаточных предложений с разнообразной, категориально-дифференциальной семантикой (причины, следствия, цели, условия, уступки). Автор приходит к выводу, что данные импликативные отношения ($P \Rightarrow Q$, $P \Leftarrow Q/Q \Rightarrow P$, $P \Leftrightarrow Q$, $P \Rightarrow Q' \Delta P' \Rightarrow Q$) в действительности представляют собой семантические инварианты обусловленных сложноподчиненных предложений. Отмечается, что структура, оформление и функционирование настоящих отношений-предложений всегда определяется взаимосвязью синтаксиса и лексики, базирующейся на общекаузальном адвербиальном значении союзов в придаточной части, с помощью которых определяется и детерминативная (обстоятельная) семантика предложения в целом.

В статье особое внимание уделяется аспектуально-темпоральным корреляциям, реализующимся в сложноподчиненных предложениях с обусловленной структурой. Отмечается, что в литературе очень часто не различаются все виды гипотетической обусловленности – реальная, эвентуальная, потенциальная и ирреальная. Анализируются таксисные ситуации (как особый тип относительно-временных отношений в рамках единного периода времени) одновременности и неодновременности (предшества/следования) сказуемых главной и придаточной частей условных предложений. В ходе интерпретации данных корреляций сербский материал сопоставляется с русским и польским. Подчеркивается, что севернославянские (здесь русский и польский) языки не способны различать реальную и эвентуальную обусловленности, так как они, в отличие от сербского языка, не имеют формальных (грамматических) средств для разграничения данных видов гипотетической модальности. Иными словами, презенс СВ в сербском языке, формально совпадающий в условных предложениях с севернославянскими футуральными формами СВ (которые, как и (аналитические) футуральные формы НСВ, употре-

бляются и в главной, и в придаточной частях условных предложений), никогда не обозначает реальную обусловленность, а только – эвентуальную. Кроме того, в сербском языке в качестве средства для выражения эвентуальной обусловленности в придаточных предложениях используется еще одно средство – футурум II. Таким образом, сопоставительный анализ материала позволяет сделать вывод, что инвентарь средств, с помощью которых выражаются приведенные типы модальных гипотетических отношений, в сербском языке гораздо богаче, чем в русском и польском. В связи с этим отмечается, что именно указанные специфические признаки каждого из сопоставляемых языков представляют собой типологическую границу в рассматриваемом плане между южнославянскими и севернославянскими языками.

Также более подробно анализируются и сложноподчиненные уступительные предложения, причем акцент делается на их семантическую интерпретацию, подразумевающую, прежде всего, установление основных компонентов семантического инварианта категории концессивности (уступительности), а также объяснение принципа „обманутого ожидания“, т.е. имплицитной причины неожиданного преодоления / непреодоления субъектом препятствия, на чем именно и строятся уступительные отношения. В связи с этим отмечается, что уступительные отношения тесно связаны с категориями эвиденциальности и эпистемической модальности, что в принципе является результатом обязательного, хотя, как правило, неэксплицированного присутствия (участия) говорящего в организации данных отношений. Таким образом, в уступительных предложениях реализуются „модусно-диктумные“ отношения, так как в определенном смысле придаточным предложением (пропозициональной установкой) интерпретируется содержание главного предложения (пропозиции). Подчеркивается особая роль указания (либо эксплицитного, либо имплицитного) на источник и достоверность информации, сообщаемой говорящим, причем данным источником могут быть как собственные наблюдения и приобретенный опыт говорящего (прямая эвиденциальность), так и другие лица или умозаключения говорящего на основании собственных сновидений и предположений (косвенная эвиденциальность).

Статистический анализ частотности союзов (соответственно и предложений) с „обуславливающей“ семантикой в заключительной части статьи позволил автору сделать вывод о том, что для определенных типов текстов – в данном случае для текстов, входящих в состав новозаветного дискурса, – характерна именно каузально-имплицитивная ориентация гипотаксиса, так как больше чем в 1/3 четырех евангелий, взятых вместе, используются именно каузально-обусловленные предложения. Это лишний раз подтверждает, как подчеркивает автор, что каузально-имплицитивные синтаксические структуры, затронутые в данной статье, нуждаются в дальнейшем, углубленном изучении.

Кључеве слова: гипотаксис, каузально-импликативне одношења, класификација и типологија сложноподчињених предложења, расчленене vs. нерасчленене предложења, коррелативне и детерминативне предложења, обусловлене предложења (причине, следствија, цели, услова, уступки), антецедент и консеквент, гипотетичка (реална, евентуална, потенцијална, ирреална) модальност, конверсивна асиметрија, принцип „обманутог очекивања“, таксис и односително време, евиденцијалност, епистемичка модальност, српски језик.

Dojčil P. Vojvodić

CAUSAL-IMPLICATIVE RELATIONSHIPS
IN THE SERBIAN HYPOTAXIS

(Complex of generative complex sentences)

Summary

The paper analyzes the causal-implicative relationships in the segmented complex sentences with a “closed” (asymmetric, mandatory bi-situational) generative (conditional) semantic structure on the corpus of the Serbian language. The generative (conditional) semantic structure consists of meaningfully interconnected antecedents and consequents that are based on the principle of subordination. These sentences are characterized with a general causal link due to the specific implicative relationship between the segments that can be realized within dependent clauses with diverse categorically-differential semantics (i.e. causal, consecutive, final, conditional and concessive). The author reaches a conclusion that the given implicative relationships ($P \Rightarrow Q$, $P \Leftarrow Q/Q \Rightarrow P$, $P \Leftrightarrow Q$, $P \Rightarrow Q' \Delta P' \Rightarrow Q$) represent, in fact, semantic invariants of generative complex sentences. It is pointed out that the structure, formation and functioning of these relationships (sentences) are always determined by the interconnectedness of syntax and lexicon. They are based on a general causal adverbial meaning of the conjunctions in a subordinate clause, which are also used to determine the adverbial semantics of a sentence as a whole.

The article discusses in particular the aspectual-temporal correlations that are realized in complex sentences with a generative structure. It has been noted very often in the literature that there is no differentiation made among all of the types of the hypothetical conditionality – real, eventual, potential and unreal. The paper analyzes taxis of simultaneity and succession (anteriority/posteriority) of the main and subordinate clause predicates in conditional sentences as a special type of the relative-temporal relationships within the same temporal plan. In order to interpret these correlations, the Serbian data was compared to the data in Russian and Polish. It is noted that the Northern Slavic languages (in this case Russian and Polish) are unable to distinguish real from eventual conditionality because they, unlike the Serbian language, do not have formal (grammatical) means for delimitation between different types of hypothetical modality. In other words, the perfective present in the Serbian language, which in conditional sentences formally coincides with the Northern Slavic perfective future (which is the same as analytical, imperfective, future, used in those languages in both the main and the subordinate clauses of the conditional sentences), can never signify real conditionality, but only an eventual one. In addition to this, the Serbian language in order to express eventual conditionality in subordinate clauses uses future II (exact) as well. Therefore, based on a short

contrastive analysis of the material, it can be concluded that the inventory of resources used to express these types of modal hypothetical relationships is much richer in the Serbian language than it is in Russian or Polish. In relation to this, it is pointed out that the abovementioned specific features of the compared languages represent a typological boundary between the Southern Slavic and Northern Slavic languages.

Likewise, the paper analyzes in a detailed manner complex concessive sentences with an emphasis on their semantic interpretation. This interpretation implies primarily ascertaining the basic components of the semantic invariant of the concession category, as well as an explanation of the principle of “unfulfilled expectations”, i.e. an implicit cause which enables the subject to unexpectedly overcome or fail to overcome an obstacle, which is precisely what concessive relationships are built on. In this regard, it can be noted that concessive relationships are closely associated with categories of evidentiality and epistemic modality, which is, in principle, the result of a mandatory, although, as a rule, formally inexplicit presence (participation) of the addresser (speaker) in the organization of given relations. In this way, “modus-dictum” relationships are realized in concessive sentences, because in a certain sense a subordinate clause (with a propositional frame – modus) interprets the contents of a main clause (proposition – dictum). The author emphasizes a special role of a referral (either explicit or implicit) to the source and credibility of the information communicated by the addresser, whereby the source can be presented by both observations and gained experience of the addresser (direct evidentiality) as well as other people, or logical reasoning which is based on his/her own beliefs and assumptions (indirect evidentiality).

Statistical analysis of a frequency of conjunctions (and thus the sentences as well) with generative semantics in the concluding section of the article allows the author to conclude that certain types of texts – in this particular case the texts are represented by the New Testament discourse – are characterized precisely by the causal-implicative orientation of the hypotaxis, because more than 1/3 of a total text of the four gospels uses precisely sentences with a causal meaning. The author concludes that this result confirms further that the causal-implicative syntactic structures considered in this article demand further, even deeper, research.

Keywords: hypotaxis, causal-implicative relationships, classification and typology of complex sentences, segmented vs. non-segmented sentences, correlative and determinative sentences, generative (causal, consequential, final, conditional, concessive) sentences, antecedent and consequent, hypothetical (real, eventual, potential, unreal) modality, conversive asymmetry, “unfulfilled expectation” principle, taxis and relative time, evidentiality, epistemic modality, Serbian language.

ISSN 0350-185x, LXXI, св. 3–4 (2015)

UDK: 811.163.41' 367.332.7

COBISS.SR-ID 218549516

DOI: 10.2298/JFI1504187M

Примљено: 1. јуна 2015.

Прихваћено: 10. јуна 2015.

Оригинални научни рад

ЈАСМИНА Д. МОСКОВЉЕВИЋ ПОПОВИЋ

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

Катедра за општу лингвистику

ОДНОСИ КОРЕФЕРЕНТНОСТИ У СЛОЖЕНОЈ РЕЧЕНИЦИ СА ДОПУНСКОМ КЛАУЗОМ

У раду су анализирани односи кореферентности (*контроле*) који се успостављају између једног од аргумената управног предиката и неексплицираног субјекта допунске конструкције унутар сложене реченице са комплементизатором „*да*“. У савременом српском језику могући су и јављају се различити типови контроле: облигаторна, опциона и подељена контрола. Идентификоване су различите глаголске поткласе чији се чланови могу реализовати као управни предикати у сложеним реченицама са допунском клаузом и описани су односи кореферентности који се у њима успостављају. Показано је да у српском језику, уз тип управног глагола, и тип ситуације која се исказује допунском конструкцијом, као и однос између ситуација/догађаја исказаних управном и допунском клаузом значајно утичу на избор контролора неексплицираног субјекта допунске конструкције.

Кључне речи: допунска клауза, неексплицирани субјекат, кореферентност; субјекатска, објекатска контрола; облигаторна, опциона, подељена контрола.

Јасмина Д. Московлевич Попович

КОРЕФЕРЕНТНЫЕ ОТНОШЕНИЯ В СЛОЖНОМ ПРЕДЛОЖЕНИИ С ИЗЪЯСНИТЕЛЬНОЙ ПРИДАТОЧНОЙ ЧАСТЬЮ

Резюме

В работе анализируются кореферентные отношения (контроль, контролируемость), в которые вступают один из аргументов предиката главного предложения и невыраженный субъект изъяснительного придаточного в рамках сложноподчиненного предложения с союзом «да». В современном сербском языке осуществляются различные типы контроля: обязательный, необязательный и разделенный. Приводятся различные подклассы глаголов, которые могут употребляться в качестве главных предикатов в сложных предложениях с изъяснительной придаточной частью и описываются кореферентные отношения, в которые они вступают. В работе показано, что в сербском языке, кроме типа глагола в предикате главного предложения, на выбор контролера невыраженного субъекта изъяснительного придаточного в значительной мере влияют еще и тип ситуации, выраженной изъяснительной конструкцией, а также отношения между ситуациями/событиями, выраженными главным и придаточным изъяснительным предложениями.

Ключевые слова: изъяснительное предложение, невыраженный субъект, кореферентность; контроль субъекта, контроль объекта; обязательный, необязательный, разделенный контроль.

Jasmina D. Moskovljević Popović

COREFERENCE RELATIONS IN COMPLEX
SENTENCE WITH A COMPLEMENT CLAUSE

Summary

The main purpose of this paper is to analyze different coreference relations which can be established in a complex sentence between one of the arguments of the matrix clause and the understood/implicit subject of the complement clause introduced by the complementizer “*da*”. Various patterns of control relations which are present in contemporary Serbian – obligatory, non-obligatory, and shared control – have been enumerated and exemplified. Different types of constructions and different classes of verbs which introduce (or may introduce) control relations have been identified and patterns of control instantiated by them have been described. It has been argued that the analysis of the Serbian data indicates that a type of the matrix predicate is not the only factor which determines the control relations established in a complex sentence, but that a type of situation/event described in the complement clause, as well as the relationship between the events denoted by the matrix and the complement clauses have their influence too.

Keywords: complement clause, understood/implicit subject; coreference relations; obligatory, non-obligatory, shared control.

ISSN 0350-185x, LXXI, св. 3–4 (2015)

UDK: 811.163.41'367.335.4

COBISS.SR-ID 218551052

DOI: 10.2298/JFI1504203A

Примљено: 26. маја 2015.

Прихваћено: 10. јуна 2015.

Оригинални научни рад

МИЛИВОЈ Б. АЛАНОВИЋ

Универзитет у Новом Саду

Филозофски факултет

Одсек за српски језик и лингвистику

ДОПУНСКА РЕЧЕНИЦА УЗ КАУЗАТИВНО-МАНИПУЛАТИВНЕ ГЛАГОЛЕ

У раду се наводе и тумаче кључна структурна и семантичка обележја допунских реченица које имају функцију објекта, директног или индиректног, уз један тип каузативних глагола – каузативно-манипулативне. С обзиром на то да је у литератури у више наврата указивано на структурна обележја допунских реченица, тежиште рада усмерено је на то да се истакне значењска поливалентност овог реченичног типа, као и зависност реализованог значења реченице од типа регенса, у овом случају глагола.

Кључне речи: српски језик, синтакса, сложена реченица, каузативни глаголи, допунска реченица, структурне одлике, значење.

Миливой Б. Аланович

ПРИДАТОЧНОЕ ПРЕДЛОЖЕНИЕ ПРИ
КАУЗАТИВНО-МАНИПУЛЯТИВНЫХ ГЛАГОЛАХ

Резюме

В данной работе идет речь о ключевых структурных и семантических характеристиках придаточных предложений, первоначально обладающих функцией прямого или косвенного объекта при одном из типов каузативных глаголов – каузативно-манипулятивных. Принимая во внимание, что в научной литературе достаточно указаний на структурные характеристики придаточных предложений данного типа, в этой работе внимание сосредоточено на поливалентности значений данного типа предложений, а также на зависимости реализованного значения предложения от типа управляющего члена конструкции, в данном случае каузативного глагола. Хотя типичным союзом в таких предложениях является союз *да*, целый ряд коммуникативных глаголов делает возможным введение вопросительных наречий в качестве субординатора.

Ключевые слова: сербский язык, синтаксис, сложное предложение, каузативные глаголы, придаточное предложение, структурные отличия, значение.

Milivoj B. Alanović

COMPLEMENT SENTENCES – COMPLEMENTIZERS OF
CAUSATIVE-MANIPULATIVE VERBS

Summary

This paper presents the key structural and semantic features of the complement sentences that have the primary function of direct or indirect objects of one type of causative verbs – causative-manipulative verbs. Since the syntactic literature frequently discusses the structural characteristics of the complement sentences, the main objective of this article is focused on the semantic diversity of this type of sentences. The goal of the article is to determine the dependence of the realized meaning of a sentence on the semantic type of the main verb.

Although the conjunction *da* is a typical subordinator of these sentences, a series of communicative verbs allows the use of complement sentences with interrogative adverbs and pronouns in the function of conjunctions.

Keywords: Serbian language, syntax, complex sentences, causative verbs, complement sentences, structural and semantic features.

ISSN 0350-185x, LXXI, св. 3–4 (2015)

UDK: 811.163.41'367.335

COBISS.SR-ID 218551564

DOI: 10.2298/JFI1504233N

Примљено: 4. јуна 2015.

Прихваћено: 10. јуна 2015.

Оригинални научни рад

МАРИНА М. НИКОЛИЋ
Институт за српски језик САНУ
Београд

ПОСЛЕДИЧНЕ КЛАУЗЕ СА ЗНАЧЕЊЕМ МЕРЕ И СТЕПЕНА

Циљ рада је представљање нове класификације последичних клауза засноване на критеријуму постојања категорије степена. На основу тог критеријума разврставамо последичне клаузе на оне са значењем степена и оне без тог значења. Посебна пажња посвећена је првој групи клауза које на тај начин повезујемо са бројним другим групама зависних и независних реченичних образовања, а на основу постојања поменутог категоријалног значења. У раду се примењује ономасиолошки приступ, вршена је анализа последичних клауза применом теорије семантичких локализација, а постојање одређених значења потврђивано је трансформационим тестом.

Кључне речи: последична клауза, категорија степена, сложена реченица, српски језик.

Марина М. Николич

СЛЕДСТВЕННЫЕ КЛАУЗЫ СО ЗНАЧЕНИЕМ МЕРЫ И СТЕПЕНИ

Резюме

Целью данной работы являлось представление новой классификации следственных клауз, основанной на критерии наличия категории степени. На основании данного критерия клаузы следствия были распределены на имеющие значение степени и не имеющие его. Далее следственные клаузы были разделены на клаузы со значением меры (*Најољу је ѿолико хладно да смо се одмах враћили из шећње. Он је ѿакав ѿреваранї, да ће ѿе сигурно ѿрећи*) и эксцессивные клаузы (*Превиише је дебела да уђе у ѿу халину, Девојчица је ѿремалена да осїане сама код куће, Бука је била довољна да најшера деше у ѿлач*). Доказано, что категория степени в этих предложениях грамматикализована соответствующими модификаторами, используется следственное союзное средство – союз *да*. В работе применяется ономаσιологический подход; анализ следственных клауз выполнен при помощи теории семантических локализаций, а наличие определенных значений подтверждалось трансформационным тестом.

Ключевые слова: следственная клауза, категория степени, сложное предложение, сербский язык.

Marina M. Nikolić

CONSEQUENCE CLAUSES WITH A MEANING
OF MEASURE AND DEGREE

Summary

The objective of this paper is to present a new classification of consequence clauses that is based on a category of degree. Based on that parameter, consequence clauses are classified into the ones that have a meaning of degree and the ones that don't have that meaning. Furthermore, consequence clauses with a meaning of degree can be divided into the clauses with a meaning of measure (*Напољу је њолико хладно да смо се одмах враћили из шетње./It is so cold outside that we had to return immediately back; Он је њакав њреварни, да ће ње сигурно њрећу/ He is such a chouse - he will cheat for sure.*) and into excessive clauses (*Превиие је дебела да уће у њу хаљину/ She is too fat to fit in this dress; Девојчица је њремалена да осѡане сама код куће/ The girl is too small to stay at home alone; Бука је била довољна да најѡера деѡе у ѡлач/ The noise was loud enough to cause the baby cry*). The article provides the arguments that the category of degree in this sentences is grammaticalized with the help of certain modifiers and a conjunction of result *da*. The author applies the onomasiological method in the analysis and uses the theory of semantic locations. An existence of certain meanings is confirmed by the transformational test.

Keywords: consequence clause, category of degree, complex sentence, Serbian language.

ISSN 0350-185x, LXXI, св. 3–4 (2015)

UDK: 811.163.41'373.45

COBISS.SR-ID 218552076

DOI: 10.2298/JF11504251P

Примљено: 2. јуна 2015.

Прихваћено: 10. јуна 2015.

Оригинални научни рад

СНЕЖАНА М. ПЕТРОВИЋ
Институт за српски језик САНУ
Београд

МАРИЈА С. ЂИНЋИЋ
Институт за српски језик САНУ
Београд

КУЛТУРНА ПОЗАЈМЉЕНИЦА – СРПСКИ *ЈОГУРТ* ИЗМЕЂУ ИСТОКА И ЗАПАДА

Рад разматра историјат и порекло речи *јогурт* у српском језику, самостално и у пословици *Ко се једном на млеко ојече, њај и у јогурт дува*, из перспективе раздвајања слојева османског, постосманског и нетурског културног наслеђа, као и његову семантичку посебност у односу на турски предлојак. У светлу процеса културног позајмљивања ова реч посматрана је и у ширем, балканском и европском контексту.

Кључне речи: *јогурт*, српски језик, турцизам, културно позајмљивање, фразеологија.

Снежана М. Петровић, Марија С. Джинђић

КУЛТУРНОЕ ЗАИМСТВОВАНИЕ – СЕРБ. *ЈОГУРТ*
МЕЖДУ ВОСТОКОМ И ЗАПАДОМ

Резюме

В статье анализируется процесс культурного заимствования турецкого слова *yoğurt* ‘йогурт’ в сербский язык. Сначала рассматривается сербский лексический материал XIX в., в котором употребление слова *jo-gurȑi* раскрывает его маркированность как исключительно иностранного слова. В ходе сравнения со статусом значения и употребления слова *jo-gurȑi* в современном сербском языке, где оно является частью литературного языка, выделяются два разных слоя заимствования: османский турецкий и нетурецкий. Новейший, постосманский слой заимствования, проиллюстрирован употреблением слова *jo-gurȑi* в качестве компонента пословицы, являющейся калькой турецкого *Sütten ağzı yanan yoğurdu (veya ayranı) üfleterek yer (veya içer)* ‘на молоке обжёгшись, на йогурт дует’. Сербский материал сравнивается с релевантными данными других балканских и европейских языков с целью показа комплексной картины путей этого культурного заимствования.

Ключевые слова: *jo-gurȑi*, сербский язык, турцизм, культурное заимствование, фразеология.

Snežana M. Petrović, Marija S. Đinđić

CULTURAL BORROWING – SERBIAN *JOGURT*
BETWEEN THE EAST AND THE WEST

Summary

The paper offers an analysis of the cultural borrowing process of the Turkish word *yoğurt* ‘yogurt’ in Serbian. The study begins with the analysis of the Serbian lexical material from the 19th century, when the word *jogurt* was marked as an exclusively foreign word. The comparison with the present status of the meaning and usage of the word *jogurt* in contemporary Serbian, in which the word is part of the standard language, shows two different layers of the borrowing process: the Ottoman Turkish period and the Non-Turkish one. The most recent, Post-Ottoman borrowing layer is illustrated by the usage of *jogurt* as an element of a proverb that is a calque from the Turk. *Sütten ağzı yanan yoğurdu (veya ayranı) üfleyerek yer (veya içer)* ‘who gets burned by milk, blows into yogurt as well’. Aiming to present a complex process of this cultural borrowing, the data from Serbian is compared to the relevant data from other Balkan and European languages.

Keywords: jogurt, Serbian language, turcism, cultural borrowing, phraseology.

ISSN 0350-185x, LXXI, св. 3–4 (2015)

UDK: 811.162.1'373.611

811.162.1-112

ID: 219868940

DOI: 10.2298/JFI1504267K

Примљено: 27. маја 2015.

Прихваћено: 10. јуна 2015.

Прегледни научни рад

ЕЛЕНА И. КОРЯКОВЦЕВА

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

Instytut Filologii Polskiej i Lingwistyki Stosowanej

СОВРЕМЕННАЯ СЛАВЯНСКАЯ ДЕРИВАТОЛОГИЯ: ОБЗОР РАБОТ ПОЛЬСКИХ ЛИНГВИСТОВ

В статье охарактеризованы основные направления исследований польских дериватологов, сложившиеся к началу XXI в. Описаны методы синхронного и диахронического анализа, применяемые при изучении словообразовательных гнезд, категорий и типов польского языка. Дан краткий обзор работ польских дериватологов-историков языка, принадлежащих к Силезской лингвистической школе, которые занимаются изучением т.н. «перспективной эволюции» словообразовательных категорий основных частей речи. Рассмотрен в общих чертах подход силезских дериватологов к проблемам исторического словообразования, представленного как сложная система, которая формируется под влиянием многообразных экстра- и интралингвистических эволюционных факторов.

Ключевые слова: польская дериватология, методы, принципы, анализ, словообразовательная система, словообразовательные гнезда, историческое словообразование, интернациональные морфемы.

Елена И. Корјаковцева

САВРЕМЕНА СЛОВЕНСКА ДЕРИВАТОЛОГИЈА:
ПРЕГЛЕД РАДОВА ПОЉСКИХ ЛИНГВИСТА

Резиме

У раду су описани основни правци истраживања пољских дериватолога, на почетку XXI века. Описане су методе синхронијских и дијахронијских анализа, које су примењиване приликом истраживања деривационих гнезда, категорија и типова пољског језика. Дат је кратак преглед радова пољских дериватолога-историчара језика, који припадају Силешкој лингвистичкој школи, који изучавају „перспективну еволуцију“ творбених категорија основних врста речи. Размотрен је у општим цртама приступ силешких дериватолога проблемима историјске деривације, која је представљена као сложени систем који се формира под утицајем многих екстралингвистичких и интралингвистичких еволуционих фактора.

Кључне речи: пољска дериватологија, методе, принципи, анализа, творбени систем, деривационо гнездо, историјска творба речи, интернационалне морфеме.

Elena I. Koriakowcewa

CONTEMPORARY SLAVIC WORD-DERIVATION THEORIES:
AN OVERVIEW OF THE WORK FROM POLISH LINGUISTICS

Summary

This paper describes the main research tendencies of the word-derivation theory in the Polish linguistics at the turn of 21st century. The synchronic and diachronic methods which are used in the analyses of derivative nests, categories and types of the Polish language are described. The article presents a short overview of the research produced by the Polish word-derivation linguists and historians of language who belong to Silesian linguistic school of thought, which deals with the “perspective evolution” of the derivational categories as applied to the parts of the speech. There is also a general overview of the Silesian approach to problems of historical derivation that is described as a system formed under the influence of various extralinguistics and intralinguistics evolution factors.

Keywords: Polish word-derivation, methods, principles, analysis, word-formation system, derivational nest, historic word-derivation, international morphemes.